
TÖRTÉNELMI FIGYELŐ

M. KISS SÁNDOR–VITÁNYI IVÁN:

A Magyar Diákok Szabadságfrontja

M. Kiss Sándor és Vitányi Iván igénytelen külsejű könyvét az *Antifasiszta Ifjúsági Emlékmű Szervezőbizottság*, tehát egy „nem hivatásos kiadó” jelentette meg még 1983 végén. Különösebb visszhangra ennek megfelelően nem igen talált; folyóirataink közül talán egy sem recenzálta. Kár pedig, mert a II. világháború alatti magyar ellenállási mozgalom eddig jórészt ismeretlen vonulatát dokumentáló empirikus anyag, s a tényfeltáró fejezetekhez csatlakozó teoretikus fejtegetések okán egyaránt megérdemelte volna.

A *Magyar Diákok Szabadságfrontja* hét diákellenállási csoport közös szervezete volt, amely hivatalosan 1944. november 7-én, ténylegesen pedig 1944 októberében alakult meg. E hét diákellenállási szervezet közül a szerzők négygel foglalkoznak részletesebben.

A *Nemzeti Ellenállás Diákmozgalma* 1944 nyarán szerveződött meg a feloszlott Győrffy-kollégium diákjaiból. Gyakorlatilag a békepárt diákszekciójaként működött, amelyet az akkori KISZ irányított. Vezetője *Hegedüs András* volt. A szervezet 1944 októberéig főleg propagandatevékenységet fejtett ki. Ezt követően egy-két demonstratív fegyveres akciót is végrehajtott. E lényegében kommunista csoporttal szorosan együttműködött a *Szűcs Ferenc* vezette *Parasztfőiskolások Közössége*. Ennek bázisát a korábban Győrffy professzor körül tömörült parasztfőiskolások alkották. A két szervezet közösen adta ki 1944 augusztusától a *Szabad Diákfront* című illegális lapot, amely a németek elleni fegyveres ellenállásra szólított fel.

A *Szabad Élet Diákmozgalom* 1944 júliusában jött létre *Fitos Vilmos* irányításával. A csoport bázisa a rendszer hivatalos diákszervezetén, a *Turulon* belül még a harmincas években kialakult ellenzéki mozgalom volt, amelyet Fitos korábban a *Diákegység Mozgalom* keretein belül igyekezett egységes mederbe terelni és összetartani. A *Szabad Élet* Diákmozgalom ideológiai profilja ennek megfelelően sokszínűbb és ellentmondásosabb volt, mint a győrffysta szervezeteké. Tény viszont, hogy a legtekintélyesebb szervezeti bázissal és az egyetemisták között a legnagyobb befolyással ők rendelkeztek. Továbbá az is, hogy bátran vállalták az antifasiszta és németellenes harcot. S az adott helyzetben – állapítják meg a szerzők is – ez volt a legfontosabb. Lapjuk, a *Szabad Élet* mintegy 1000 példányban jelent meg, röpcéduláik pedig alkalmanként a több ezres példányszámot is elérték. Emellett külön katonai akciócsoporttal is rendelkeztek, amely októbertől nagy szerepet játszott a különböző fegyveres ellenállási csoportok szervezésében.

A *Demokrata Diákfront* a nyilas hatalomátvétel után alakult meg *Zimányi Tibor* vezetésével. Korábban a Fitos-féle *Szabad Élet* Diákmozgalom katonai csoportján belül működtek. Több sikeres fegyverszerzési akciót hajtottak végre. Többek között a *Fehér Lajos* vezette kommunista ellenállási csoportokat is ez a diákszervezet látta el robbanóanyagokkal és fegyverekkel.

A Magyar Diákok Szabadságfrontja, amelynek a fentiek mellett még a *Technikusok Demokrata Frontja*, a *Demokrata Ifjúság* és a *Protestáns és Katolikus Egyházak Demokrata Ifjúsága* nevű csoportok is alapító szervezetei voltak, 1944. december 12-ig működött. A nyilas elhárítás ekkor több vezetőjét letartóztatta, aminek következtében a szervezetszerű munka a továbbiakban lehetetlenné vált. A diákellenállás novemberben megszervezett fegyveres alakulatai, az ún. *Görgey* és *Táncsics* zászlóaljok azonban megmaradtak, s a szovjet csapatok megérkezéséig központi irányítás nélkül folytatták az antifasiszta harcot.

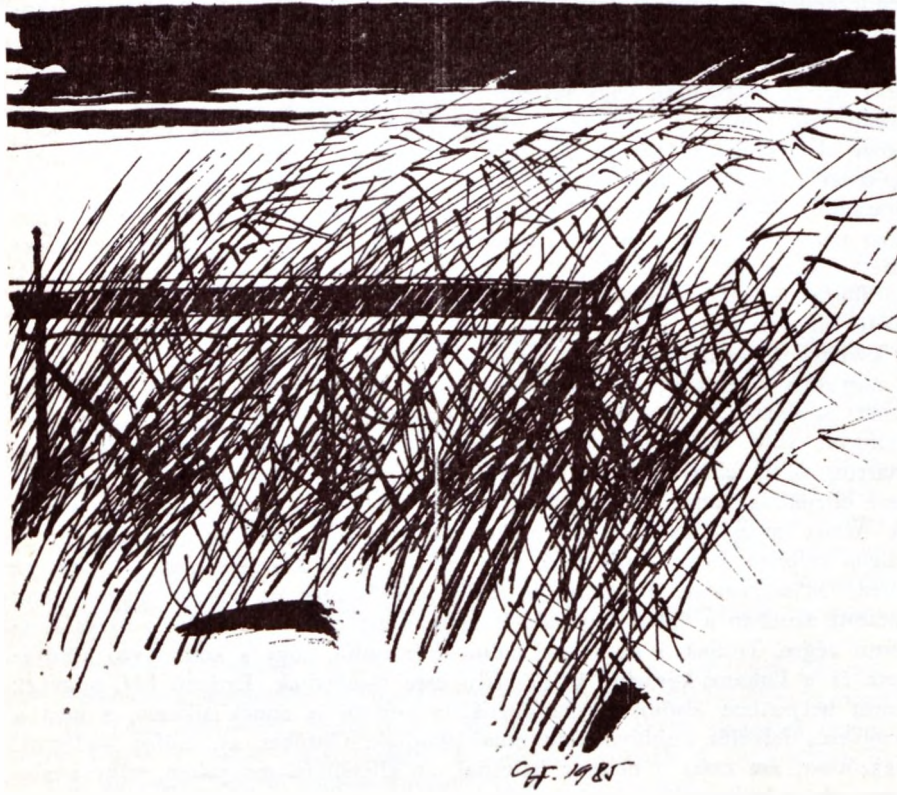
Röviden összefoglalva ennyi a kötet tényszerű, adatfeltáró hozadéka. Az empirikus fejteketeket kiegészítő elméleti igényű fejtegetések arra a jól ismert kérdésre kívánnak választ adni, hogy valóban Hitler „utolsó csatlója” volt-e Magyarország? Másként fogalmazva: vajon azért nem volt Magyarországon komoly, tömegeket magával ragadó és fegyveres felkelésben kicsúcsosodó ellenállási mozgalom, mert a magyar fasiszta nép volt, vagy pedig egyéb okok következtében?

A szerzők szerint – s általánosan elfogadott álláspontnak ma már ez tekinthető – Magyarország nem volt a náci Németország „utolsó csatlója”, s a magyar nép többsége ugyanúgy szembenállt a fasiszmussal, mint Európa más népei. Az ellenállási mozgalom kétségtelen erőtlensége más okokkal magyarázandó. A szerzők több determináló tényezőre hívják fel a figyelmet, amelyek közül megítélésünk szerint legfontosabbnak a Horthy-rendszer belpolitikai berendezkedése és háború alatti politikája s ezzel összefüggésben az ország szuverenitásának kései megszűnése tekinthető.

Erős antifasiszta ellenállási mozgalomhoz mindenütt két dolog kellett: egyrészt német megszállás, vagy fasiszta Quisling-kormány, másrészt ütőképes baloldali erő. Amint ez ismeretes, Magyarország 1944 tavaszáig nemcsak megőrizte szuverenitását, hanem úgy őrizte meg, hogy a parlament és a többpártrendszer is fennmaradtak. A negyvenes években, amikor Angliától és Svédországtól eltekintve immár Európa szinte minden országában totalitáriánus vagy tisztán autoritativ politikai rendszerek alakultak ki, ez meglehetősen kivételes jelenségnek számított, amit a baloldal is pozitívként könyvelt el. A harmincas és negyvenes években Magyarország és a térség belpolitikai alternatívája ugyanis nem a demokrácia, vagy korlátozott parlamentarizmus, hanem a korlátozott parlamentarizmus, vagy totális diktatúra volt. Ehhez járult, hogy a horthysta vezetés egészen 1944 őszéig kapcsolatban tudott maradni az angol-szász hatalmakkal. Mindezek a legális baloldalt lojalításra, sőt a Kállay-kormánnyal való együttműködésre, s nem szembefordulásra ösztönözték. 1944. március 19-ig tehát fegyveres ellenállásra egyszerűen nem volt mód, mivel ez nem ellenállás, hanem teljesen fölösleges és értelmetlen polgárháború lett volna. A német megszállás után ez a helyzet bizonyos mértékig megváltozott, s aligha véletlen, hogy – mutatnak rá a szerzők – ezt követően meg is indult az ellenállás szervezése. Továbbra is reális lehetőségnek és legjobb megoldásnak látszott azonban a háborúból való kiugrás, s ezt csak a hivatalos vezetés hajthatta végre. Tudjuk, s az akkori baloldal is tudta, hogy a kormányzó környezete és a Lakatos-kormány kifejezetten erre törekedtek. Érthető hát, hogy az adott helyzetben elsősorban az ellenállás vezetői is ennek sikerén, s nem a fegyveres felkelés kirobantásán munkálkodtak. Október 15. csúfos kudarccal végződött, ám ezért a magyar baloldal, az ellenállási mozgalom, vagy a magyar nép a legkevésbé tehető felelőssé.

A nagyobb arányú ellenállás kifejlődését gátló tényezők közül utalnak még a szerzők a magyar baloldal viszonylagos gyengeségére, 1919-ig visszanyúló traumáira és hagyományos megosztottságára, továbbá a szovjet hadseregtől való félelemre és néhány egyéb körülményre. Egy fontos szempontról azonban mintha elfeledkeztek volna. Nem írnak arról, hogy Németország és Magyarország között külpolitikai téren bizonyos mértékű érdekazonosság állt fenn. Jugoszlávia és Lengyelország, ahol a kelet-európai országok közül nagyarányú ellenállás bontakozott ki, Németország áldozatai voltak. A szerb és a lengyel nép nemzeti érdekei tehát feltétlen németellenességet diktáltak. Magyarország ezzel szemben Németország támogatásával realizálni tudta a trianoni békeszerződés revízióját, ami a két világháború közötti magyar külpolitika, sőt politika alfája és omegája volt. A magyar ellenállási mozgalom kései kibontakozásának és erőtlenségének úgy véljük, ez is igen fontos (ha nem legfontosabb) oka volt. (Az Antifasiszta Ifjúsági Emlékmű Szervezőbizottsága, Bp. 1983.)

ROMSICS IGNÁC

Nincs annál szörnyűbb

Bizony nincs annál szörnyűbb,
mint akkor halni meg,
mikor még lelke nem nyűg,
a test alig beteg;
mikor még szép a látás
és semmi sem kevés,
s a szívben zsenge hajtás
csupán a szenvedés;
mikor még mindegy minden,
az ember oktalan,

naiv, nem sejtí azt sem
mért él, mi dolga van;
mikor még minden úgy jó,
ahogy van, nem vitás,
ifjú a vér és forró,
és lenni még csodás;
mikor még célja nem volt,
sem titka – senkivel...

Nincs annál szörnyűbb hóbort,
mint akkor múlni el.

KARÁCSONDI IMRE

Pedig

pedig kitapinthatóan itt a nyár
egyre nagyobb mellekkel jönnek szembe a lányok

itt a nyár lenyíratkoztak a rockénekesek
megteltek a parkok ölebekkel és tinédzserekkel

itt a nyár lenyíratkoztak a rockénekesek
szexelnek a kutyák

itt a nyár üvölt a heavy metall
dönögnek az elektronikus dzsessz legyci

itt a nyár feltalálva rég a kerozin
űrhajók műholdak boeingok

itt a nyár repülni kéne egyet
valahogy egyenest
valahogy bele a Napba